

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Лимар Маргарити Юріївни

на тему «Американський чинник у європейських інтеграційних процесах
в період президентства Барака Обами», подану на здобуття наукового
ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні
проблеми міжнародних систем та глобального розвитку до
Спеціалізованої вченої ради К 38.053.01 при Чорноморському
національному університеті імені Петра Могили

Дисертаційна робота Маргарити Юріївни Лимар присвячена актуальній і вагомій з теоретичної і практичної точки зору темі дослідження – ролі Сполучених Штатів Америки у європейських інтеграційних процесах постбіполярного періоду, зокрема упродовж каденції Б. Обами.

Подане до захисту дисертаційне дослідження є актуальним, оскільки перебіг подій упродовж 2009-2017 років свідчать про активну роль Вашингтону не лише у регіональній, але й у глобальній політиці. Агресивна політика РФ в Криму та на сході України, кризові політичні та економічні явища в діяльності Європейського Союзу, зміна балансу сил на Близькому сході, активний підйом КНР, напруження у Азійсько-Тихоокеанському регіоні, війна у Сирії, загроза з боку ІДЛ – всі ці події підтверджують той факт, що зовнішня політика США потребує поглибленого аналізу. Тема наукового доробку М.Ю. Лимар актуальна й для України, зокрема в аспекті формування більш досконаліх підходів до реалізації зовнішньополітичного курсу української держави з урахуванням динаміки світової та регіональної політики.

Дисертаційна робота М.Ю. Лимар має інноваційний характер, оскільки тема впливу американського чинника у європейських інтеграційних процесах на початку ХХІ століття залишилась поза увагою академічної вітчизняної та зарубіжної спільноти. Цілком очевидним є той факт, що подана до захисту дисертація є однією з перших у царині політологічних досліджень з урахуванням американського чинника в інтеграційних процесах ЄС в ХХІ столітті, яка так і залишається цілиною для наукових розвідок.

Особливістю поданої до захисту роботи є вихід автора на міждисциплінарний рівень, на якому політичний аналіз подій поєднується в процесі розгляду теми з історичним, економічним та військово-оборонним вимірами дослідження. Зазначені показники свідчать про багатоаспектність дисертації, її, водночас, є ознакою її оригінальності як відповідності наукового рівня роботи вимогам сучасного політичного дослідження.

М.Ю. Лимар вдалось ґрунтовно підійти до висвітлення обраної теми відповідно до мети і завдань дослідження. Цьому сприяли достатньо чітко визначені у співвідношенні об'єкт і предмет дослідження, логічно

побудований план роботи із окресленням провідних напрямів дослідницької роботи – від концептуально-методологічної основи дослідження до вивчення європейського вектору зовнішньої політики США упродовж каденції Б. Обами, економічної складової трансатлантичного співробітництва, економічного аспекту американсько-українських відносин в контексті євроінтеграції та військово-оборонного виміру європейської співпраці і трансатлантичного співробітництва за часів адміністрації демократичної партії.

Наукова новизна дисертаційного дослідження зумовлена вирішенням поставленої наукової проблеми із застосуванням оригінального авторського теоретико-концептуального та методологічного підходів. Наукова новизна полягає у здійсненні однієї з перших спроб різнопланового дослідження європейської політики президента Б. Обами та аналізу інтеграційних процесів на території Європи крізь призму американського впливу. Okрім того, було залучено широке коло англомовних джерел, значна частина яких раніше не була предметом спеціального вивчення вітчизняних дослідників. Наукова новизна досягнутих результатів визначається ще й тим, що праця є комплексним дослідженням європейського вектору зовнішньої політики США упродовж діяльності президентської адміністрації Б. Обами. Текст дисертації засвідчує вірність зазначених у вступі положень.

Дисертація виконана на високому науковому рівні, матеріал подано послідовно. Основні висновки здійсненого дослідження – аргументовані. На основі аналізу значної кількості зарубіжних і вітчизняних наукових джерел, інтегральним результатом дисертаційної роботи є системно проаналізовані американсько-європейські відносини упродовж каденції Б. Обами; цілісно досліджено новітній етап інтеграційних процесів на території Європи у контексті трансатлантичних відносин.

Найбільш вагомими науковими результатами, що були досягнуті здобувачем, є такі:

1. Проаналізовано теоретично-ідейні основи інтеграційних процесів на території Європи, які мають глибокі витоки і беруть початок ще у роботах європейських філософів. У ретроспективі увагу було зосереджено на досліджені інтеграційних процесів, які розпочалися у середині ХХ ст. з метою подолання наслідків Другої світової війни, зміцнення миру та економічного процвітання в Європі. Автор зазначає, що власне Сполучені Штати доклали значних зусиль щоб прискорити початок об'єднання Європи.

Вивчення документально-джерельної бази, теоретичних напрацювань, монографій та наукових публікацій, дало підстави автору стверджувати, що одним з факторів успішності євроінтеграційних процесів стала власне трансатлантична співпраця зі Сполученими Штатами, які від самого початку намагалися контролювати процес європейської консолідації, керуючись концепцією глобального лідерства.

2. У ході дослідження було встановлено, що передісторія сучасних трансатлантичних відносин сягає першої половини ХХ ст. та обумовлена такими факторами: 1) необхідністю відновлення повоєнної Європи;

2) першочерговими намірами США розширити зону впливу та змінити позиції у європейському регіоні; 3) створенням НАТО як інструменту американського впливу на західноєвропейські уряди; 4) потребою США у сильному союзнику в протистоянні радянській загрозі; 5) укладанням «Великої трансатлантичної угоди»; 6) готовністю країн Західної Європи для тісної співпраці зі Сполученими Штатами.

Доведено, що моніторинг та спроби контролювати міждержавні відносини і процеси регионалізації у Європі були підґрунтям зовнішньополітичних ініціатив більшості американських адміністрацій незалежно від основних векторів їхньої зовнішньополітичної діяльності. Протягом історії інтеграційних перетворень, Європа залишалася простором для реалізації концепції світового лідерства США, зокрема за каденції Б. Обами після періоду «трансатлантичного розколу». Водночас, з'ясовано, що США не полищали Європу поза увагою та протягом всієї історії трансатлантичних відносин брали участь у вирішенні європейських питань прямо або опосередковано. Еволюція трансатлантичного партнерства мала хвилеподібний характер з піднесеннями та спадами у міжнародних обмінах, проте після кожного послаблення американсько-європейської співпраці розпочинався період відновлення взаємної зацікавленості.

3. У ході вивчення європейського напряму зовнішньої політики адміністрації Б. Обами констатовано відсутність результативних зрушень у американсько-європейському співробітництві. Б. Обама надав перевагу АТР та був готовий «перезавантажити» відносини з Російською Федерацією. Проте, на противагу своїм попередникам, він не мав наміру нівелювали значення європейського вектору зовнішньої політики, про що свідчать його гучні європейські промови і заклики до спільної розбудови мирного та безпечноного майбутнього. Разом із тим, від початку свого президентства, Б. Обама нагадав світові про ключовий принцип зовнішньої політики США: право одноосібних рішень і дій у разі загрози національній безпеці.

Термін другої каденції Б. Обами характеризується пожавленням трансатлантичного діалогу. Декларативність європейської політики США змінилася діями та фактичною участю у європейських справах. Проте, всупереч періодичній зміні зовнішньополітичних орієнтирів Б. Обами, трансатлантичний діалог за період його президентства можна було назвати досить стабільним. Євроінтеграційні процеси, які по своїй суті, зорієнтовані на потреби європейців, є ідейно протилежними американському світобаченню. Засади колективного прийняття рішень йдуть всупереч намірам США відповідати одноосібно на загрози національній безпеці. Такі глибинні розбіжності пояснюють причини декларативності значної кількості трансатлантичних ініціатив і послаблення фактичного співробітництва. Автором виявлено відсутність у ЄС дієвої альтернативи системі трансатлантичного діалогу та НАТО, що, в свою чергу, спонукало європейських партнерів розглядати варіанти поглиблення інтеграційних процесів в рамках європейсько-американських відносин.

4. У ході дослідження визначено, що американський чинник відігравав консолідуючу роль у процесах євроінтеграції. Загальна тенденція до послаблення трансатлантичних відносин у політичному сенсі не справила суттевого впливу на практичний розвиток торговельно-інвестиційних обмінів між США та ЄС. Трансатлантичний ринок закріпив за собою статус найбільш масштабної, впливової та перспективної економічної та стратегічної глобальної кооперації, яка характеризується виробленням до 50% вартості світового ВВП і акумулюванням до 3/4 світових фінансів і 30% світової торгівлі.

Інституційне врегулювання американсько-європейських відносин дійшло логічного завершення у 2007 р. шляхом створенням Трансатлантичної економічної ради, і було продовжене саме в період його другої каденції. У 2013 р. було розпочато переговори по укладанню безпрецедентної угоди по ТТІП, метою якої є максимальна лібералізація трансатлантичної торгівлі та відкриття ринків для більш ефективного товарообігу. Переговори по ТТІП стали найважомішим інтеграційним проектом для країн ЄС упродовж каденції Б. Обами. Поглиблення співпраці між членами ЄС у процесі генерування кращого варіанту угоди для європейських партнерів і перспективи консолідації з метою інтеграції до єдиного ринку сприяли зміцненню ціннісних основ демократичного розвитку, підвищенню рівня глобальної безпеки, захисту геополітичних позицій на противагу конкурентам та перерозподілу акцентів на користь енергетичного партнерства. Таким чином, американський фактор набуває протекційного характеру для ЄС.

5. Доведено, що американський фактор у процесах військово-оборонної інтеграції з 1990-х рр. має тенденцію до послаблення, яка залишилася без змін за каденції Б. Обами. Участь у НАТО не задовольняє потреби всіх європейських членів Альянсу, що змушує їх відмовлятися від частини обов'язків та відповідальності. З точки зору Сполучених Штатів, така позиція свідчить про бажання отримувати переваги від членства в Альянсі і гарантії безпеки без надмірних витрат. Показники до 2017 р. свідчать про скорочення національної участі держав в структурах НАТО. Натомість, реалізовані ініціативи в рамках СПБО, розширення повноважень Європейської комісії у сфері безпеки і оборони та затвердження посади Верховного представника ЄС з закордонних справ та політики безпеки засвідчили стійкі наміри європейців на власний розсуд формувати ЄПБО без прямих вказівок та консультацій США. Наміри створити власні збройні сили ЄС з початку 2010-х рр. викликали занепокоєння США, оскільки Вашингтон так і не зміг визначитися чи може він за таких обставин сприймати ЄС як союзника. Виконуючи першочергові завдання і консолідуючи зусилля, обидві організації зможуть працювати більш ефективно та досягти кращих результатів, діючи у природних для себе сферах. Однак, такий підхід буде можливим за умови остаточного визнання Сполученими Штатами права європейських партнерів на власні рішення з огляду на можливості та національні пріоритети, а держав ЄС – того факту, що військова консолідація в перевірених і дієвих структурах НАТО на даний час є гідним варіантом для співпраці заради колективної безпеки.

6. Проаналізовано економічний аспект українсько-американської співпраці. Встановлено, що двосторонні відносини США та України закріплено у основоположному документі – «Хартії про стратегічне партнерство» 2008 р. Від початку російсько-українського конфлікту, Сполучені Штати переглянули зовнішньополітичні настанови щодо України. Адміністрація Б. Обами визнала євроінтеграційний курс нашої держави, вважаючи, що лише самостійна та сильна Україна зможе стати одним із гарантів стабільності і добробуту у регіоні. З цією метою Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) продовжує реалізовувати проекти, які було розпочато ще за період президентства Б. Обами, з метою оздоровлення економічного клімату в Україні та адаптації її законодавства до стандартів ЄС. Підтримка адміністрації Б. Обами стала чинником стабілізації ситуації та наблизила початок виходу України з політико-економічної кризи для подальших кроків у євроінтеграційному напрямку.

7. Автором досліджено специфіку українсько-американського військово-оборонного співробітництва у новітній час. Даний аспект двосторонніх відносин розвивається у взаємозалежності з економічним співробітництвом між США та Україною. У контексті євроінтеграційних прагнень нашої держави та протистоянні викликам суверенітету і територіальної цілісності, Сполучені Штати стали партнером України у подоланні військових викликів та запобіганню ескалації конфлікту на Сході України, представляючи фактор стримування.

Вибір методів та методологій зумовлено науковою і прикладною доцільністю. В основі методології даної роботи закладено загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, серед яких порівняльний, геополітичний, історико-описовий, типологічний, порівняльний та інші методи пізнання. Їхнє застосування обумовлено характером проблем, що вирішуються у дисертації.

Як провідний використовується діалектичний підхід, в основі якого лежить принцип системного аналізу досліджуваних явищ у їхній взаємозалежності, взаємовпливі та суперечливості, що дозволяє отримувати найбільш достовірні, відповідні об'єктивній дійсності знання. Системний підхід як базовий дає можливість розділити досліджувану систему на окремі компоненти та визначити внутрішні зв'язки. Даний підхід допоміг дослідити міждержавні відносини європейських країн у контексті регіональної системи – Європейського Союзу, який у рамках нашого дослідження виступає частиною більш масштабної – трансатлантичної системи міждержавних взаємодій. Окрім того, було вивчено і зовнішньополітичну діяльність Сполучених Штатів як компоненту зазначененої системи.

Визнаємо ґрутовну й об'єктивно зорієнтовану теоретичну частину дослідження, яку дисертант подає поряд з європейськими інтеграційними процесами та еволюцією трансатлантичних відносин, а частково виокремлює у відповідні підрозділи (розділів 1-4), які спрямовані на аналіз чиннику США в європейських економічних відносинах на початку ХХІ століття та стратегічні трансформації зовнішньополітичного курсу США за каденції Б. Обами в контексті світових глобальних змін.

Серед проблем, які набувають особливого значення для зовнішньої політики США в історичній ретроспективі – європейська інтеграція та концепція глобального лідерства США як детермінанти еволюції трансатлантичних відносин (с. 85-86). Тенденції щодо зміцнення авторитету США серед європейців було збережено впродовж президентства Б. Обами. Незважаючи на переорієнтацію зовнішньополітичного вектора в бік АТР, зокрема, під час першої каденції, американський лідер шукав підтримку (в тому числі напередодні виборів) саме в Європі, про що свідчать його виступи в Берліні та Празі, наголошуючи на важливості спільногот протистояння сучасним викликам безпеці. У 2009 р., на саміті у Страсбурзі, президент США схвально висловився щодо військово-оборонної інтеграції в Європі і заявив про важливість еволюції і трансатлантичних відносин. Однак, вже у 2010 р. Б. Обама нагадав про пріоритет американських інтересів, наголосивши на праві самостійного прийняття рішень у кризових ситуаціях. Пізніше, зацікавленість США справами Європи простежується і у виступі Г. Кліnton (с. 42).

Теоретично вагомими у цьому відношенні є спроби дисертанта проаналізувати, а надалі синтезувати (з урахуванням розробок західної, російської та української політичної думки) підходи до зовнішньополітичної стратегії США в контексті економічних відносин між США та ЄС та воєнно-оборонної консолідації на європейському просторі протягом періоду правління президента США, Б. Обами.

Детально розглянуто питання економічної складової трансатлантичного співробітництва, економічний аспект американо-українських відносин. Здійснено аналіз військово-оборонного виміру європейської співпраці і трансатлантичного співробітництва НАТО як інструменту американського впливу на формування спільної політики безпеки та оборони ЄС тощо (див. с. 171-175). Доповнюючи виклад аналіз американо-української військово-оборонної співпраці як фактор зближення України з ЄС.

Зазначимо об'ємність джерельної бази дисертації, яка відповідає меті і напрямку дослідження. Окрім документів зовнішньополітичних відомств, документи урядів, відповідних міністерств, текстів міждержавних угод, документів міжнародних організацій, було додано документи НАТО, у яких відображені позицію Альянсу і країн-учасників щодо євроінтеграції з огляду на ключову роль Сполучених Штатів у межах даної організації.

Виклад матеріалу доповнюють офіційні виступи та заяви політичних діячів і державних службовців США та країн ЄС. Сполучені Штати виявляли зацікавленість у європейських інтеграційних процесах з огляду на прагнення тримати під контролем ситуацію у Європі та диктувати правила трансатлантичних відносин, зокрема, в межах НАТО (див. с. 40-41). Офіційні виступи президентів США Д. Ейзенхауера, Л. Джонсона, Дж. Картера, Р. Рейгана, Б. Клінтона, та американського дипломата і держсекретаря Г. Кіссінджера, стали підтвердженням намірів США підтримувати європейські інтеграційні процеси та протистояти комуністичній загрозі.

Важливим джерелом інформації стали аналітичні доповіді, розроблені

«мозковими центрами» Сполучених Штатів та Європи, зокрема, доповіді Служби досліджень Конгресу США.

Значну увагу також було приділено публікаціям державних і політичних діячів США, зокрема З. Бжезінського, Дж. Ная та інших. До сфери наукового аналізу додано значний обсяг колективних й індивідуальних наукових розробок політичного, історичного, економічного та військового характеру, спрямованих на висвітлення проблематики дисертаційної роботи. Джерелом інформації слугують Інтернет-джерела, довідкові та статистичні публікації (зокрема доповіді та звіти, що містять кількісні дані щодо військово-оборонного та економічного співробітництва). Важливим джерелом дослідження є матеріали періодичних видань, зокрема українських джерел – Військової панорами, Дзеркала тижня, Європейської правди, ТСН, Української правди, UNIAN; американських видань – HuffPost, The New York Times, Washington Post; британських – BBC, The Telegraph; прес-центру при Міністерстві закордонних справ Італії – Farnesina; німецьких платформ – Deutsche Welle, Spiegel online; російських – РІА-Новости, Росбалт. Аналіз цих публікацій дає можливість прослідкувати динаміку трансатлантичних відносин в економічній, політичній і військовій сферах.

Дослідниця продемонструвала фундаментальні знання політології, історіографії з проблем зовнішньої політики Сполучених Штатів, Європейського Союзу, сучасних міжнародних відносин, вміння аналізувати і систематизувати джерельну базу з урахуванням власного бачення завдань і мети дисертаційної роботи. Слід зауважити, що значна частина використаних в дисертації джерел – це оригінальні видання українською, російською та англійською мовами, серед яких домінують англомовні.

Окремо маємо зазначити широкий понятійно-категоріальний апарат дослідження, логічний виклад авторських аргументів, наукову манеру написання, що є вагомим показником наукової кваліфікації дисертанта.

Визнаємо комплексність розгляду автором дисертації питання американського чинника у європейських інтеграційних процесах в період президентства Б. Обами. Науково доцільним з урахуванням зазначеного є доробок автора щодо європейських інтеграційних процесів та еволюції трансатлантичних відносин упродовж каденції Б. Обами та його внесок у формування зовнішньої політики Сполучених Штатів в контексті становлення нового світового порядку, і насамперед з огляду на особливості розвитку Європейського Союзу. Так, автор дисертації обґрунтовано доводить в процесі європейської інтеграції роль концепції глобального лідерства США як детермінанти еволюції трансатлантичних відносин (підрозділ 2.1), європейський вектор зовнішньої політики США упродовж правління адміністрації Б. Обами (підрозділ 2.2). Важливим є намагання дисертанта віdstежити роль Сполучених Штатів в європейських економічних відносинах, зокрема економічну складову трансатлантичного співробітництва, економічний аспект американсько-українських відносин в контексті євроінтеграції (підрозділ 3.1 та 3.3). Доцільною є спроба виявити вплив американського фактору у процесах військово-оборонної консолідації на

європейському просторі, особливості НАТО як інструменту американського впливу на формування спільної політики безпеки та оборони ЄС (підрозділ 4.2), дослідити американсько-українську військово-оборонну співпрацю як фактор зближення України з ЄС (підрозділ 4.3). Такий підхід є логічно та контекстуально обґрунтований, оскільки враховує сукупність векторів у зовнішній політиці ЄС та США у різних сферах співробітництва, від економічного до воєнно-оборонного. Значну увагу приділено американо-українським відносинам. З'ясовано еволюцію двосторонніх відносин упродовж 2009-2016 років.

Зазначимо, що дисертаційні висновки відповідають окресленим завданням. Вони спрямовані на узагальнення як теоретичних, так і практико-політичних аспектів дослідження, мають самостійний характер і, попри деякий дискусійний характер, додають до змістового наповнення дисертації.

Характер видань і зміст наукових праць, зміст дисертації та її автореферату відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України щодо висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук.

Вважаємо за необхідне зауважити, що наукові положення, винесені на захист, елементи наукової новизни, висновки і рекомендації, подані Лимар Маргаритою Юріївною належним чином розкрито і обґрунтовано у самій дисертації.

Схвалюючи в цілому дисертаційну роботу Лимар М.Ю. «Американський чинник у європейських інтеграційних процесах в період президентства Барака Обами», вважаємо за необхідне висловити певні зауваження щодо поданої дисертації, які почасти стосуються змісту, а почасти – мають дискусійний характер.

1. Зазначимо, що зусилля дисертанта дослідити американський чинник у європейських інтеграційних процесах в період президентства Б. Обами за відсутності статистичного аналізу, звужують можливості автора на досягнення більш якісних (конкретних) результатів в цьому напрямі. Слід зауважити, що подано дві таблиці статистичних показників – національних контингентів у складі національних сил НАТО (с. 244) та частка ВВП держав-членів (с. 245). Вважаємо, що цього не достатньо. Статистичні показники, наприклад, економічного та військового співробітництва згаданих акторів – США та ЄС, США та України значно поліпшило б роботу і слугувало б переконливим критерієм оцінки діяльності американських та європейських очільників. Таблиці статистичних показників надали б роботі більшої достовірності.

2. Здійснюючи огляд робіт щодо феномену американського лідерства, самопозиціонування США на міжнародній арені, початку євроінтеграційних процесів та еволюції зовнішньополітичних настанов, на с. 29-30 дисерtant подає перелік робіт, у яких розглядаються глобальні зміни сучасного світу та еволюція ролі світових потуг, зокрема США. Такий підхід цілком обґрунтований, проте вважаємо, що було б доцільніше деталізувати дробки науковців, здійснити критичний аналіз їхніх праць, виокремивши сильні та слабкі сторони дослідження кожного зі згаданих науковців.

3. Попри значну кількість методів, дисертант не використав статистичних методів та методів моделювання. Останній передбачає складання прогнозів, пояснення та опис зовнішньополітичних явищ і процесів. Вважаємо, що було б доречно спробувати спрогнозувати подальші кроки адміністрації Обами до кінця каденції, а можливо, й наступної адміністрації.

4. Хотілося б зауважити грунтовний виклад матеріалу наукової роботи, водночас звернути увагу на деякі недоречності. Зокрема, на сторінці сорок три дисертації М.Ю. Лимар йдеться про ще одну групу джерел, серед яких аналітичні доповіді, розроблені «мозковими центрами» Сполучених Штатів та Європи, зокрема, доповіді Служби досліджень Конгресу США. Серед історичних розвідок, зазначено звіт наукової розвідки США щодо Французької ядерної програми 1959 р. (зауважено, що у 1958 р. під керівництвом Ш. де Голля Франція розпочала самостійний шлях до імплементації ядерної програми). Слід зазначити, що не зовсім зрозуміло яким чином вона стосується досліджуваної проблеми, зокрема американського чинника у європейських інтеграційних процесах за каденції Б. Обами. Вважаємо, цей аспект не зовсім доречним у даному контексті.

5. Попри послідовний виклад матеріалу, у роботі трапляються ретроспективні відступи, що на нашу думку, переобтяжує роботу надмірною інформацією. Так, на с. 111 подано опис початку процесу європейської інтеграції: "...тримаючи процес європейської інтеграції під контролем, Сполучені Штати ще у 1953 р. призначили перших американських спостерігачів Тимчасового комітету Європейського оборонного співробітництва та Європейського об'єднання вугілля і сталі. Проте, на початку 1970-х рр., контроль США над ЄС почав слабнути в результаті створення євро-арабського діалогу та підписання європейцями торговельних угод і договорів про співпрацю або асоціацію з країнами Середземномор'я, Африки та Тихоокеанського регіону ". На нашу думку. Доречно було б уникати розлогих відступів, які виходять за хронологічні межі дослідження.

6. Щоб підсилити якість дисертації, варто було б акцентувати більше уваги на пріоритетних цілях зовнішньої політики лідерів Сполучених Штатів та зазначити вектор їхніх інтересів у Європі, Західній, Центральній та Східній. Деталізація імперативів зовнішньої політики Вашингтону максимально ефективно відповідала б завданням та задекларованій темі дисертації.

7. Зауважимо, що здійснене дослідження мало б передбачати, окрім висновків, ще й певні рекомендації державним структурам України, зокрема, Міністерству закордонних справ України, оскільки висновки дисертанта викликають інтерес не лише науковців-теоретиків, але й практиків. Проєвропейський зовнішньополітичний курс України потребує удосконалення з урахуванням викликів сьогодення (російсько-українську війну, гальмування реформ, високий рівень корупції у всіх сферах життя суспільства).

Зазначимо, що всі вищевикладені зауваження (як щодо змісту, так і оформлення роботи) мають переважно дискусійний характер і не знижують загальної високої оцінки дисертаційної роботи.

Тема дисертації Лимар М.Ю., предмет і об'єкт дослідження, перелік поставлених та вирішених наукових, пошукових і прикладних завдань, обсяг друкованих праць та їх кількість відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій, представлених на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Зміст автореферату відповідає змісту основних положень дисертації.

Дисертація Лимар Маргарити Юріївни на тему: «Американський чинник у європейських інтеграційних процесах в період президентства Барака Обами» – це одне з перших в Україні комплексних політологічних досліджень зовнішньополітичного курсу Вашингтону у третьому тисячолітті.

Воно є оригінальним, завершеним і самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, відзначається актуальністю, науковою новизною, інноваційною методологією, глибиною розробки проблем, обґрутованістю наукових положень і результатів та є суттєвим внеском у розвиток української політичної науки та сфери міжнародних відносин. Дослідження на часі з огляду на необхідність вдосконалення уявлень про зовнішню політику держав в умовах сучасних міжнародних змін глобального рівня, з одного боку, а з іншого – із врахуванням проблем, які стримують демократичні тенденції в Україні, включно зі сферою управлінського забезпечення державними процесами.

Дисертація Лимар Маргарити Юріївни на тему: «Американський чинник у європейських інтеграційних процесах в період президентства Барака Обами» за своїм змістом і рівнем оформлення відповідає спеціальності 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку, вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема, пунктам 11 та 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Лимар Маргарита Юріївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата політичних наук зі спеціальності 23.00.04 - політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку.

Офіційний опонент: доктор
політичних наук, професор
кафедри міжнародних відносин
Національного університету
Острозька академія»

Худолій А.О.

ПІДПІС
ПІДПІС
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ
КАДРІВ НАУКОВОДА

ВІДДІЛ
КАДРІВ